

Απόψεις Γονέων με Παιδιά Προσχολικής Ηλικίας αναφορικά με τις Επιδράσεις των Χαρακτηριστικών της Γειτονίας στη Γνωστική Περιοχή Ανάπτυξης: Παιδί και Γλώσσα

Κατερίνα Κώτη
Katkoti999@gmail.com

ΠΕ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ στο ΠΑΔΑ, Μεταδιδακτορική Υποψήφια στο ΠΑΔΑ, Εξωτερικός Συνεργάτης
Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής στο Τμήμα Προσχολικής Αγωγής και Φροντίδας.

Περίληψη. Οι παράγοντες που επιδρούν στην ολόπλευρη ανάπτυξη των μικρών παιδιών και συμβάλλουν στη βέλτιστη καλλιέργεια των γνωστικών τους δεξιοτήτων καθώς και την κοινωνικοσυναισθηματική επάρκειά τους, σχετίζονται άμεσα με το κοινωνικό πλαίσιο που δημιουργείται συλλογικά από τα άτομα και τις οικογένειες που ζουν στο τμήμα μιας συνοικίας, τη γειτονιά. Στην παρούσα εργασία διερευνάται μέσω των αντιλήψεων και απόψεων των γονέων, τόσο ο άμεσος ή έμμεσος ρόλος του πλαισίου της γειτονιάς στον προφορικό-γραπτό λόγο των παιδιών προσχολικής ηλικίας όσο και ο βαθμός της επίδρασής του. Ειδικότερα, πεδίο μελέτης της συγκεκριμένης έρευνας αποτελεί η επίδραση που ασκεί το περιβάλλον κάποιων περιοχών-γειτονιών, όπως αυτό αντανακλάται στις απόψεις των γονέων της Νίκαιας και του Αγίου Στεφάνου (Δήμοι του νομού Αττικής), καθώς και τα χαρακτηριστικά των κατοίκων του πληθυσμού αυτού, τόσο τα ατομικά όσο και τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά τους στην ανάπτυξη του προφορικού-γραπτού λόγου των παιδιών προσχολικής ηλικίας. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν με τη μέθοδο του ανωνύμου γραπτού ερωτηματολογίου, το οποίο δόθηκε και συμπληρώθηκε από τους γονείς των μαθητών προσχολικής ηλικίας, που φοιτούσαν σε συστεγαζόμενα δημόσια νηπιαγωγεία του Δήμου Νίκαιας και Αγίου Στεφάνου του νομού Αττικής. Μέσα από τα αποτελέσματα της έρευνας φάνηκε ότι τα επιμέρους χαρακτηριστικά (συνθήκες διαβίωσης, αίσθημα ασφάλειας στη γειτονιά, μόρφωση πατέρα, οικογενειακό εισόδημα) των υπό εξέταση γειτονιών (Δήμος Νίκαιας- Δήμος Αγίου Στεφάνου), έχουν άμεση επίδραση στην καλλιέργεια του προφορικού και γραπτού λόγου των παιδιών προσχολικής ηλικίας που διαμένουν σε αυτές.

Λέξεις κλειδιά: προσχολική εκπαίδευση, χαρακτηριστικά οικογένειας-γειτονιάς, γνωστική ανάπτυξη.

Εισαγωγή

Η διεθνής βιβλιογραφία επισημαίνει ότι η οικογένεια αποτελεί το πρωταρχικό πλαίσιο για την ανάπτυξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας, έως την ηλικία των 6 χρονών, αφού στα πρώτα βασικά τους βήματα και για ένα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα της ζωής τους μένουν με αυτή, αναπτύσσονται και κοινωνικοποιούνται με τη στήριξή της (Callender et al., 2011). Μέχρι λοιπόν, την ηλικία των έξι ετών σηματοδοτούνται οι σημαντικοί συναισθηματικοί δεσμοί και αλληλεπιδράσεις μεταξύ των συνομηλίκων και ενηλίκων, με τους οποίους τα παιδιά έρχονται σταδιακά σε επαφή και οι οποίοι δεσμοί έχουν διάρκεια και ένταση (Azzi-Lessin, 2009).

Αν και το πλαίσιο της οικογένειας από παλιά μέχρι και σήμερα, αποτελεί διεπιστημονικό αντικείμενο μελέτης για πολλούς ερευνητές, λόγω του βασικού και σταθερού ρόλου που

αυτό διαδραματίζει στην ολόπλευρη ανάπτυξη των μικρών παιδιών, εξίσου σημαντικό πεδίο διερεύνησης αποτελεί, όλο και πιο έντονα τα τελευταία χρόνια, το πλαίσιο της γειτονιάς και η επίδρασή του στην ανάπτυξή τους (Γουργιώτου & Κώτη, 2016; Πετρογιάννης, 2003).

Σύμφωνα με την οικοσυστημική θεώρηση του Bronfenbrenner (1974), αλλά και τα επιστημονικά αποτελέσματα πολλών άλλων ερευνητών (Dockett & Perry, 2014; Κώτη & Γουργιώτου, 2022), τόσο το πλαίσιο της οικογένειας όσο και της γειτονιάς ασκούν ισχυρές περιβαλλοντικές επιδράσεις στην ανάπτυξη των μικρών παιδιών. Συγκεκριμένα το περιβάλλον της γειτονιάς, θεωρείται ως ένα ιδιαίτερο πλαίσιο-τοπολογικά, αλλά και ψυχοκοινωνικά- βασικό χαρακτηριστικό του οποίου είναι η πλαισίωση/ενσωμάτωση άλλων μικρότερων περιβαλλόντων ή μικροσυστημάτων, όπως τα νοικοκυριά των οικογενειών που ενσωματώνει και τα συγκεκριμένα άτομα που συνθέτουν αυτά (γονείς-παιδιά). Η ύπαρξη συγκεκριμένων χαρακτηριστικών των γονέων, όπως το μορφωτικό και κοινωνικοοικονομικό τους επίπεδο, συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός κατάλληλου ή μη περιβάλλοντος που ενισχύει την ανάπτυξη της νόησης, της σκέψης, της μνήμης και της αντίληψης του παιδιού (Καλαντζή-Αζίζι & Μπεζεβέγκης, 2000).

Η αναπτυξιακή πορεία του μικρού παιδιού πρέπει να νοηθεί ως το προϊόν της συνεχούς αλληλεπίδρασής του με κάθε πλαίσιο (οικογένεια, γειτονιά, παιδικός σταθμός-νηπιαγωγείο), με το οποίο θα έρθει σε επαφή. Η αλληλεπίδραση των αναπτυξιακών χαρακτηριστικών του παιδιού, η γονική μέριμνα και οι οικογενειακοί πόροι, με τα δομικά χαρακτηριστικά και τα χαρακτηριστικά των διαδικασιών των πιο άμεσων αλλά και απομακρυσμένων πλαισίων, όπως αυτό της γειτονιάς, στα οποία θα συμμετέχει αυτό σταδιακά με την πάροδο του χρόνου, επηρεάζουν τη γνωστική, κοινωνικοσυναισθηματική πορεία και ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών (Dupere et al., 2010; Galster, 2012; Kohen et al., 2008).

Σε αντίθεση με τον όγκο των επιστημονικών εργασιών που παρατηρεί κανείς στη διεθνή βιβλιογραφία, αναφορικά με τις επιδράσεις του οικογενειακού πλαισίου στην ολόπλευρη ανάπτυξη των μικρών παιδιών, διαπιστώνεται ότι είναι λίγες οι έρευνες που εξετάζουν στοχευμένα τον ρόλο και τις επιδράσεις του πλαισίου της γειτονιάς στην αναπτυξιακή πορεία των μικρών παιδιών και ειδικότερα στη γνωστική ανάπτυξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας (Slot, 2017; Sylva, 2014). Επιπλέον, ενώ καταγράφονται αρκετές μελέτες που έχουν εξετάσει τη συσχέτιση μεταξύ των χαρακτηριστικών που παρουσιάζει μια γειτονιά και της αναπτυξιακής υγείας των ατόμων της (Browning & Cagney, 2002), παραμένουν περιορισμένες σε αριθμό οι μελέτες που έχουν ως αντικείμενο της έρευνάς τους τα παιδιά προσχολικής ηλικίας.

Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό να μελετηθούν στην παρούσα έρευνα οι άμεσοι και έμμεσοι ρόλοι του πλαισίου της γειτονιάς καθώς και το κατά πόσο υπάρχει ή όχι μια άμεση επίδραση των χαρακτηριστικών της κάθε υπό εξέταση γειτονιάς στην ανάπτυξη του προφορικού-γραφτού λόγου των παιδιών ηλικίας έως 6 ετών.

Σκοπός και Ερευνητικά Ερωτήματα της Έρευνας

Το παρόν άρθρο διερευνά τη σχέση μεταξύ συγκεκριμένων κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών και των δραστηριοτήτων των κατοίκων μιας συνοικίας-γειτονιάς στην ανάπτυξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας και ειδικότερα στην ανάπτυξη του προφορικού-γραφτού λόγου τους και μελετά τις επιδράσεις που ασκεί το περιβάλλον δύο ξεχωριστών γειτονιών σε αυτή.

Τα επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα (Ε.Ε.) είναι τα εξής:

- E.E1. Ποια είναι τα βασικά κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά του δείγματος (γονέων μικρών παιδιών) και της γειτονιάς που διαμένουν και πώς συσχετίζονται μεταξύ τους;
- E.E2. Επιδρά η συμπεριφορά και η στάση των γονέων της οικογένειας στην καλλιέργεια της γλώσσας του μικρού παιδιού;
- E.E3. Επηρεάζουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της γειτονιάς την ανάπτυξη του προφορικού-γραφτού λόγου των μικρών παιδιών;

Θεωρητικό Υπόβαθρο της Έρευνας

Σύμφωνα με την οικολογική θεωρία συστημάτων (Bronfenbrenner, 1994), ο κάθε αναπτυσσόμενος βιοψυχολογικά ανθρώπινος οργανισμός και στη συγκεκριμένη περίπτωση, το μικρό παιδί το οποίο βρίσκεται στο επίκεντρο της παρούσας μελέτης, αποτελεί το βασικό συστατικό ενός ακόμα μικροσυστήματος, αυτό της γειτονιάς. Σύμφωνα με τον Bronfenbrenner (1992), το παιδί αποτελεί το ένα μέρος μιας αλληλεπιδραστικής διαδικασίας που επηρεάζει την ανάπτυξή του. Ο ίδιος χαρακτηριστικά αναφέρει ότι «τα χαρακτηριστικά του ατόμου μια δεδομένη στιγμή της ζωής του είναι μία κοινή συνάρτηση των χαρακτηριστικών του ατόμου και του περιβάλλοντος καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου μέχρι εκείνη τη στιγμή» (Bronfenbrenner, 1992:190). Υιοθετώντας ο εισηγητής του μοντέλου μια ευρύτερη αντίληψη για την ανθρώπινη ανάπτυξη επικεντρώνεται κυρίως στα «πλαίσια» μέσα στα οποία συντελείται η ανθρώπινη ανάπτυξη και τον ρόλο που αυτά διαδραματίζουν στην αναπτυξιακή διαδικασία του, σε αντίθεση με άλλες κλασικές αναπτυξιακές θεωρίες, οι οποίες περιορίζονται στην περιγραφή της ανάπτυξης του ατόμου. Σύμφωνα με διάφορους ερευνητές, η μελέτη της κρίσιμης σημασίας σχέσης μεταξύ του αναπτυσσόμενου ατόμου και του κοινωνικού περιβάλλοντός του, καθώς και η ποιότητα της δυναμικής των διασυνδέσεων και αλληλεπιδράσεων μεταξύ των κοινωνικών συστημάτων αποτελούν το πιο ενδιαφέρον, κρίσιμο και ζωτικό σημείο της συγκεκριμένης θεωρίας, αφού συμβάλλει στην κατανόηση πολλών σχετικών ζητημάτων, που απασχολούν την επιστημονική κοινότητα από παλιά μέχρι και σήμερα (Bronfenbrenner, 1992; Πετρογιάννης, 2001^α; 2003).

Το μικρό παιδί μεγαλώνει και αλληλοεπιδρά κυρίως, μέσα στα μικροσυστήματα, όπως αυτό της οικογένειας, της γειτονιάς, του σχολείου, αφού οι άμεσες εμπειρίες του με άλλα, ευρύτερα συστήματα είναι εκ των πραγμάτων περιορισμένες. Σύμφωνα με τους Shonkoff & Phillips, (2000), το δεύτερο σημαντικότερο περιβάλλον μετά το οικογενειακό που συμβάλλει στην αναπτυξιακή του πορεία και επηρεάζει την ολόπλευρη ανάπτυξη του είναι η γειτονιά. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Καίσαρη, (2005), ο όρος γειτονιά ως προς τη φυσική και τοπολογική του διάσταση, περιλαμβάνει ένα σύνολο κατοικιών-νοικοκυριών οι οποίες διευθετούνται κατά μήκος οδών, με το σύνολο των δομικών χαρακτηριστικών τους (πεζοδρόμια, δημόσιους χώρους, πάρκα, πλατείες, παιδικές χαρές, καταστήματα, υπηρεσίες κτλ.) που ανήκουν στα όρια μιας συνοικίας. Ωστόσο, ο όρος γειτονιά έχει και μία κοινωνική και συναισθηματική διάσταση, που είναι εμπλουτισμένη με ένα πλήθος εννοιών, αξιών και σημασιών που δηλώνουν τις σχέσεις και τα συναισθήματα που δημιουργούνται στον χώρο και οι οποίοι είναι δηλωτικοί του υποκειμενικού χαρακτήρα που έχει η γειτονιά ως βιωμένου χώρου (Καίσαρη, 2005).

Κάθε γειτονιά, ως ένα καίριο μικροσύστημα επηρεάζει καθοριστικά τη γνωστική και κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού. Στη συγκεκριμένη διαδικασία επιδρούν παράγοντες που σχετίζονται με διάφορα χαρακτηριστικά των χώρων, γύρω από τους οποίους

αυτή οργανώνεται καθώς και με χαρακτηριστικά των ανθρώπων και των δραστηριοτήτων τους μέσα σε αυτούς. Τέτοιοι παράγοντες είναι η μονιμότητα και η ποιότητα της κατοικίας του παιδιού (πυλωτές, αυλές), οι διαθέσιμοι ανοιχτοί χώροι της γειτονιάς, οι κοινές δραστηριότητες και τα ενδιαφέροντα, η απόσταση από κέντρα και ανθρώπους που παίζουν σημαντικό ρόλο στη ζωή του, η εύκολη ή μη πρόσβαση σε άλλες περιοχές της πόλης και το επίπεδο ασφαλούς ζωής στη γειτονιά (Koti, 2020). Σύμφωνα με τα επιστημονικά ευρήματα διάφορων ερευνητών (Koti & Gourgiotou, 2022; Minh et al., 2017; Shonkoff & Phillips, 2000), το υψηλό επίπεδο ποιότητας της γειτονιάς επηρεάζει άμεσα την αντίληψη του παιδιού για τον εαυτό του και τους άλλους, ενισχύει το κίνητρό του για μάθηση και διερεύνηση καθώς και το αίσθημα του «ανήκειν» και το ενδιαφέρον του για συμμετοχή στο κοινωνικό γίνεσθαι.

Σε αντίθετη περίπτωση, όπου επικρατούν μη ιδανικές κοινωνικές συνθήκες σε μια γειτονιά, όπως: εγκληματικότητα, έκθεση των παιδιών στη βία, εκμετάλλευση των παιδιών, οικογενειακή βία και χαμηλό βιοτικό επίπεδο (φτωχογειτονιά), μπορεί να υπάρξουν σοβαρές συνέπειες για την ίδια την οικογένεια και κατ' επέκταση τη γειτονιά. Πιο συγκεκριμένα, μπορεί να παρεμποδιστεί η αναπτυξιακή πορεία των παιδιών, να μειωθεί η ποιότητα τόσο των μαθησιακών-γνωστικών εμπειριών τους όσο και των προσφερόμενων παροχών-υπηρεσιών της γειτονιάς προς τις οικογένειες με μικρά παιδιά, με αποτέλεσμα το χαμηλό επίπεδο της συνολικής παρεχόμενης φροντίδας των παιδιών (Kohen et al., 2008).

Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας των Lloyd & Hertzman (2010), επισημαίνεται ότι το υποβαθμισμένο περιβάλλον μιας γειτονιάς σε σχέση με αυτό μιας εύπορης και ευημερούσας γειτονιάς, δημιουργεί προβλήματα εξωτερίκευσης και εσωτερίκευσης συμπεριφοράς στα παιδιά που κατοικούν και μεγαλώνουν σε αυτή. Τα συγκεκριμένα περιβάλλοντα, μακροπρόθεσμα, μπορεί να επιδρούν αρνητικά στη γλωσσική, γνωστική και κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών. Οι επιδράσεις αυτές μπορεί να οφείλονται στην επιρροή των συνομηλίκων, στην έλλειψη θετικών προτύπων και στην αδυναμία εξασφάλισης κατάλληλης επίβλεψης καθώς και στον περιορισμό διαθέσιμων πόρων στις γειτονιές. Αντίθετα, οι γειτονιές που παρέχουν στις οικογένειες και τα παιδιά τους κατάλληλες υπηρεσίες, παροχές και δομές, όπως είναι οι βιβλιοθήκες, τα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης, τα κέντρα άθλησης και αναψυχής και οι βρεφονηπιακοί σταθμοί, προσφέρουν περισσότερες ευκαιρίες μάθησης στα μικρά παιδιά (Dupere et al., 2010; Leventhal & Brooks-Gunn, 2000, 2003).

Ωστόσο, το πλαίσιο της γειτονιάς σε σχέση με αυτό της οικογένειας δεν έχει διερευνηθεί ευρέως, αν και αποτελεί έναν ιδιαίτερα σημαντικό παράγοντα όσον αφορά στις επιδράσεις που αυτό ασκεί στη συμπεριφορά και στην κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας (Dupere et al., 2010; Petrogiannis, 2012; Galster, 2012; Slot, 2017; Sylva, 2014).

Συνεκτιμώντας τα παραπάνω, η παρούσα μελέτη επικεντρώνεται στην υπόθεση ότι το πλαίσιο της γειτονιάς επηρεάζει τα επιτεύγματα των παιδιών προσχολικής ηλικίας έως 6 ετών, σε σχέση με τον προφορικό-γραφτό λόγο.

Μέθοδος

Το δεύτερο εξάμηνο του σχολικού έτους 2021-2022, διεξήχθη έρευνα σε μαθητές προσχολικής ηλικίας, οι οποίοι φοιτούσαν σε δημόσια νηπιαγωγεία του νομού Αττικής και συγκεκριμένα στον Δήμο Αγίου Στεφάνου και Νίκαιας. Για τις ανάγκες της έρευνας έγινε

χρήση ανωνύμου γραπτού ερωτηματολογίου, το οποίο δόθηκε στους γονείς των μαθητών και συμπληρώθηκε από τους ίδιους. Ο συνολικός αριθμός των ερωτηματολογίων που μοιράστηκαν σε ισάριθμους γονείς των νηπίων των συγκεκριμένων νηπιαγωγείων ήταν 240 ερωτηματολόγια και ανταποκρίθηκαν 191 γονείς νηπίων ηλικίας 5-6 ετών (ποσοστό ανταπόκρισης 79,58%).

Οι συγκεκριμένοι Δήμοι Αττικής επιλέχθηκαν διότι, αφενός καλύπτουν το 23,19% του αριθμού των παιδιών που φοιτούν στα δημόσια νηπιαγωγεία του νομού Αττικής, ποσοστό ασφαλές για την αντιπροσωπευτικότητα της κοινωνικοοικονομικής διαστρωμάτωσής του και αφετέρου διότι, λόγω της εσωτερικής μετανάστευσης αντιπροσωπεύονται ανθρωπολογικά όλες οι περιφέρειες της χώρας αναφορικά με τις παραδόσεις και τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες (ΕΣΥΕ, 2011).

Για τη στατιστική επεξεργασία των δεδομένων της έρευνας χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα SPSS 20.

Οι στατιστικές τεχνικές που αξιοποιήθηκαν ήταν οι εξής:

- Πίνακες Συχνοτήτων Απλής Εισόδου για την περιγραφή των μεταβλητών,
- Πίνακες συνάφειας (πίνακες συχνοτήτων διπλής εισόδου) για την αναζήτηση συσχετίσεων μεταξύ δύο κατηγορικών μεταβλητών.

Το ερωτηματολόγιο:

«Απόψεις Γονέων με Παιδιά Προσχολικής Ηλικίας Αναφορικά με τις Επιδράσεις των Χαρακτηριστικών της Γειτονιάς στη Γνωστική Περιοχή Ανάπτυξης: Παιδί και Γλώσσα»

Με το παρόν ερωτηματολόγιο επιχειρείται η καταγραφή προσωπικών στοιχείων των γονέων καθώς και των χαρακτηριστικών της γειτονιάς που διαμένουν, π.χ. κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, καταγραφή παραμέτρων περιοχής (πρόσβαση σε χώρους πράσινου αναψυχής, ασφάλεια γειτονιάς και οι επιδράσεις τους στην καλλιέργεια της γλώσσας και της σκέψης των παιδιών.

Αρχικά συμπληρώνονται από τους γονείς τα εξής δημογραφικά στοιχεία: Γειτονιά, Οικογενειακή κατάσταση, Μητρική γλώσσα, Επάγγελμα, και Μορφωτικό επίπεδο πατέρα και μητέρας, Οικογενειακό Εισόδημα, Υπηκοότητα, Στοιχεία Γειτονιάς (αύλειος χώρος κατοικίας, πρόσβαση σε χώρους πρασίνου, αναψυχής, άθλησης, περιστατικά εγκληματικών ενεργειών). Στη συνέχεια συμπληρώνεται το κυρίως ερωτηματολόγιο, το οποίο αποτελείται από μια κλίμακα/διάσταση που συγκροτείται από μια ομάδα 13 ερωτήσεων, σχετικά με τη Συμπεριφορά και στάση γονέων, όσον αφορά στην καλλιέργεια της γλώσσας και της σκέψης του παιδιού.

Το ερωτηματολόγιο έλαβε την τελική του μορφή κατόπιν δοκιμαστικής εφαρμογής (με δείκτη αξιοπιστίας Cronbach's alpha) σε μικρό δείγμα συμμετεχόντων, 29 γονείς, των οποίων οι απαντήσεις δεν συμπεριλήφθηκαν στην έρευνα.

Ανάλυση Αποτελεσμάτων

Τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων γονέων στην έρευνα παρουσιάζονται και στη συνέχεια αναλύονται τα δεδομένα που προέκυψαν από τις απαντήσεις τους.

Ως προς τη γειτονιά το 58,6% (n = 112) του δείγματος προέρχεται από τη γειτονιά της Νίκαιας και το 41,4% (n = 79) προέρχεται από τη γειτονιά του Αγίου Στεφάνου.

Στοιχεία γονέων των μικρών παιδιών

Αναφορικά με την οικογενειακή κατάσταση η πλειοψηφία των ερωτηθέντων γονέων, 80,4% (n = 152) δήλωσε ότι είναι έγγαμοι, το 12,2% (n = 23) διαζευγμένοι, και το 7,4% (n = 14) σε διάσταση.

Ως προς τη μητρική γλώσσα, το 84,3% (n = 161) των ερωτηθέντων γονέων απάντησε ότι έχει την Ελληνική ως μητρική γλώσσα και το 15,7% (n = 28) έχει κάποια άλλη μητρική γλώσσα.

Ως προς την εργασία της μητέρας, το 60,1% (n = 130) των ερωτηθέντων γονέων δήλωσε ότι οι μητέρες των παιδιών εργάζονται και το 39,9% (n = 61) απάντησε ότι είναι άνεργες.

Ως προς τη μόρφωση της μητέρας, το 13,6% (n = 26) των ερωτηθέντων γονέων απάντησε ότι οι μητέρες των παιδιών προέρχονται από την υποχρεωτική εκπαίδευση, το 37,6% (n = 71) έχει τελειώσει το λύκειο, το 30,7% (n = 58) έχει αποφοιτήσει από κάποιο ΑΕΙ-ΤΕΙ και το 17,2% (n = 33) των μητέρων του δείγματος είναι κάτοχοι διδακτορικού ή μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών.

Ως προς την εργασία του πατέρα των μαθητών, το 94,3% (n = 180) των ερωτηθέντων γονέων δήλωσε ότι εργάζονται και μόλις το 5,7% (n = 11) απάντησε ότι είναι άνεργοι.

Ως προς τη μόρφωση του πατέρα των μαθητών, το 15,8% (n = 30) των ερωτηθέντων γονέων απάντησε ότι προέρχεται από την υποχρεωτική εκπαίδευση, το 43,9% (n = 83) έχει τελειώσει το λύκειο, το 28,6% (n = 54) έχει σπουδάσει σε κάποιο ΑΕΙ-ΤΕΙ και το 12,5% (n = 24) δήλωσε ότι είναι κάτοχοι διδακτορικού ή μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών.

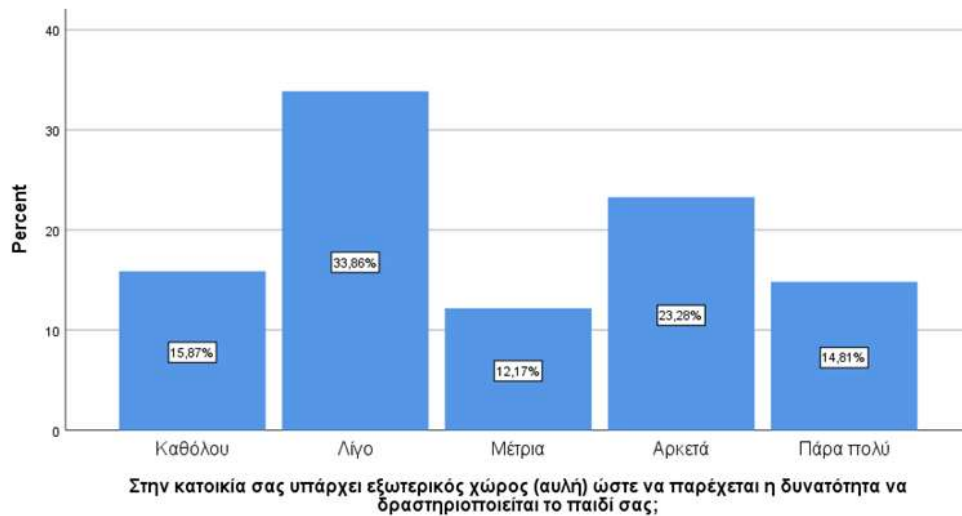
Στοιχεία γειτονιάς-νοικοκυριών των μικρών παιδιών

Ως προς το οικογενειακό εισόδημα των οικογενειών των μαθητών, το 31,7% (n = 60) των ερωτηθέντων γονέων δήλωσε από 0 μέχρι 12.000 ευρώ οικογενειακό εισόδημα, το 39,2% (n = 74) από 12.000-20.000 ευρώ, το 27,6% (n = 52) από 20.000-40.000 ευρώ και μόλις το 2,6% (n=5) δήλωσε πάνω από 40.000 ευρώ οικογενειακό εισόδημα.

Ως προς την υπηκοότητα, το 84,1% (n = 159) των ερωτηθέντων γονέων απάντησε ότι έχει Ελληνική υπηκοότητα και το 15,9% (n = 32) του δείγματος κάποια «άλλη».

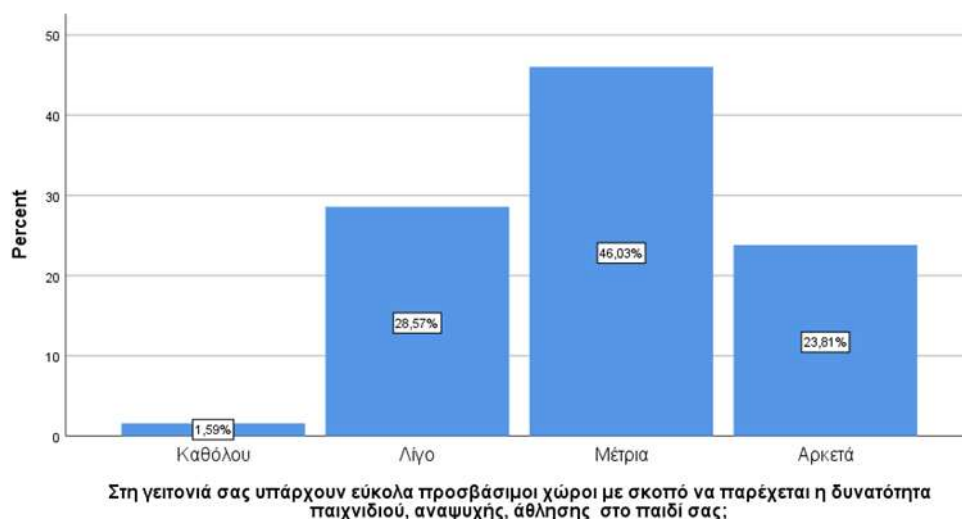
Αναφορικά με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων γονέων σχετικά με το αν «στην κατοικία τους υπάρχει εξωτερικός χώρος (αυλή) ώστε να παρέχεται η δυνατότητα να δραστηριοποιείται το παιδί τους», το 49,73% (n = 96) απάντησε από «Λίγο και Καθόλου» και το 38,1% (n = 72) απάντησε από «Αρκετά και Παρά πολύ» (Γράφημα 1).

Γράφημα 1: Στοιχεία που αφορούν στις απόψεις των γονέων της έρευνας αναφορικά με τον εξωτερικό χώρο (αυλή) της κατοικίας τους, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα να δραστηριοποιείται το παιδί τους.

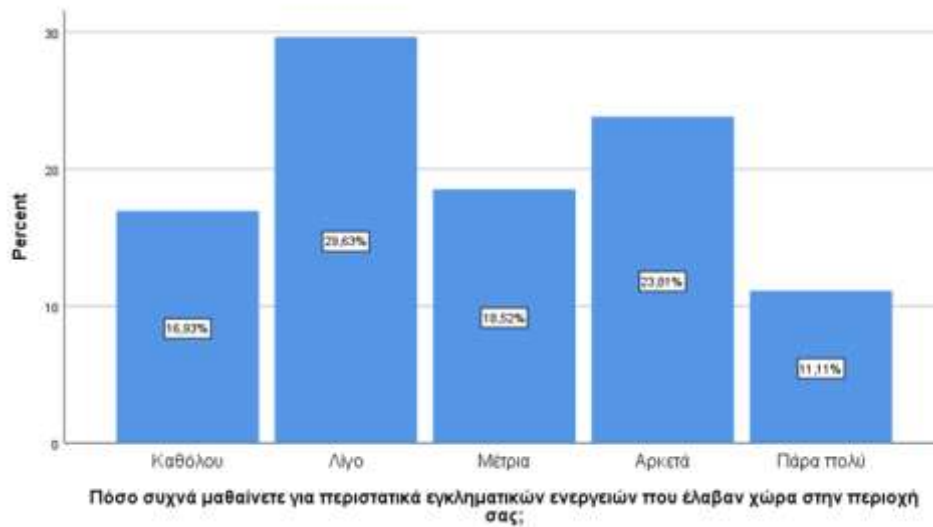
Τα αποτελέσματα από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων γονέων αναφορικά με το αν «στη γειτονιά σας υπάρχουν εύκολα προσβάσιμοι χώροι με σκοπό να παρέχεται η δυνατότητα παιχνιδιού, αναψυχής, άθλησης στο παιδί σας;», το 30,1% (n = 57) απάντησε από «Λίγο και Καθόλου» το 46,03% (n = 87) απάντησε «Μέτρια» και το 23,81% (n = 47) απάντησε από «Αρκετά και Παρά πολύ» (Γράφημα 2).

Γράφημα 2: Στοιχεία που αφορούν στις απόψεις των γονέων της έρευνας αναφορικά με το αν υπάρχουν εύκολα προσβάσιμοι χώροι στη γειτονιά με σκοπό να παρέχεται η δυνατότητα παιχνιδιού, αναψυχής, άθλησης στο παιδί τους.

Αναφορικά με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων γονέων σχετικά με το «πόσο συχνά μαθαίνουν για περιστατικά εγκληματικών ενεργειών-βίας που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή τους», το 46,56% (n = 92) απάντησε από «Λίγο και Καθόλου» και το 34,9% (n = 66) απάντησε από «Αρκετά και Παρά πολύ» (Γράφημα 3).

Γράφημα 3: Στοιχεία που αφορούν στις απόψεις των γονέων της έρευνας σχετικά με το πόσο ασφαλής πιστεύουν ότι είναι η γειτονιά τους αναφορικά με περιστατικά εγκληματικών ενεργειών-βίας που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή τους.

Στοιχεία σχετικά με την καλλιέργεια της γλώσσας και της σκέψης του μικρού παιδιού.

Οι απαντήσεις των ερωτηθέντων γονέων αναφορικά με την καλλιέργεια του προφορικού και γραπτού λόγου του μικρού παιδιού, παρουσιάζονται στον Πίνακα 1.

Σύμφωνα με τον πίνακα 1, ο μέσος όρος των απόψεων των γονέων, όσον αφορά στην καλλιέργεια προφορικού, γραπτού λόγου του παιδιού τους είναι 3,641, άρα βρίσκεται κυρίως στην περιοχή του «Αρκετά». Επομένως, εκφράζει πολύ θετικά αποτελέσματα (συμφωνία), ως προς τη συμπεριφορά και τη στάση γονέων, σε σχέση με το χαρακτηριστικό που εκφράζει η συγκεκριμένη κλίμακα.

Υπενθυμίζεται ότι οι απαντήσεις δίνονται σε μια πενταβάθμια κλίμακα τύπου Likert (1=Καθόλου, 2=Λίγο, 3=Αρκετά, 4=Πολύ, 5=Πάρα πολύ) και η βαθμολογία κάθε υποκλίμακας είναι η μέση τιμή των ερωτήσεων που τη συγκροτούν.

Όσο υψηλότερη είναι η βαθμολογία τόσο πιο θετική είναι η συμπεριφορά και η στάση γονέων σε σχέση με το χαρακτηριστικό που εκφράζει η συγκεκριμένη κλίμακα.

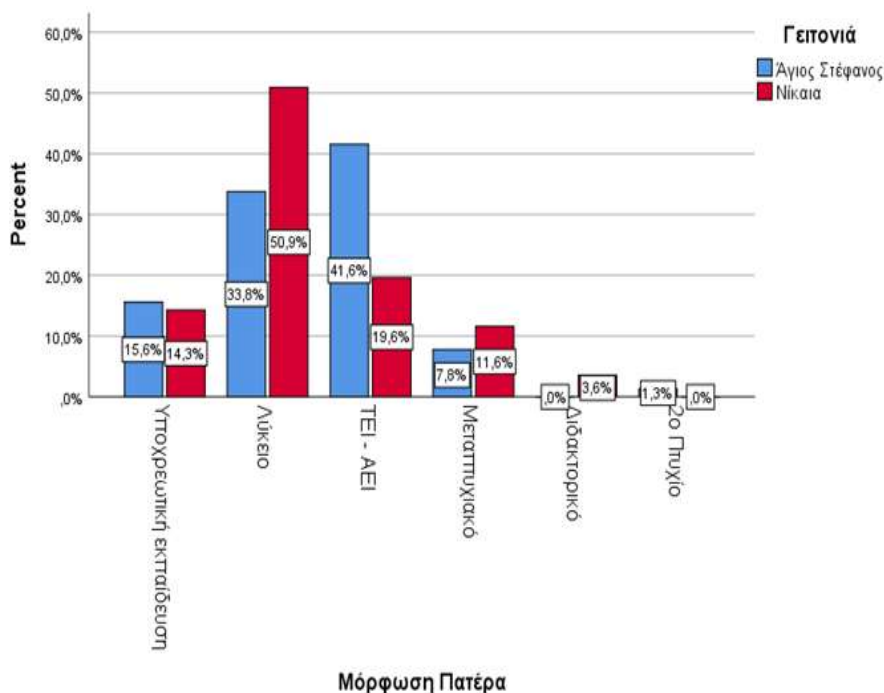

Πίνακας 1. Μέση τιμή της κλίμακας που εξετάζει τη συμπεριφορά και στάση των γονέων σχετικά με την καλλιέργεια προφορικού, γραπτού λόγου του παιδιού.

Μ.Τ Συμπεριφορά και στάση γονέων όσον αφορά στην καλλιέργεια προφορικού, γραπτού λόγου του παιδιού.					
	Πλήθος	Ελάχιστη	Μέγιστη	Μέση Τιμή	Τυπική απόκλιση
Συμπεριφορά και στάση γονέων όσον αφορά στην καλλιέργεια προφορικού, γραπτού λόγου του παιδιού	189	1,69	5,00	3,6410	,78085

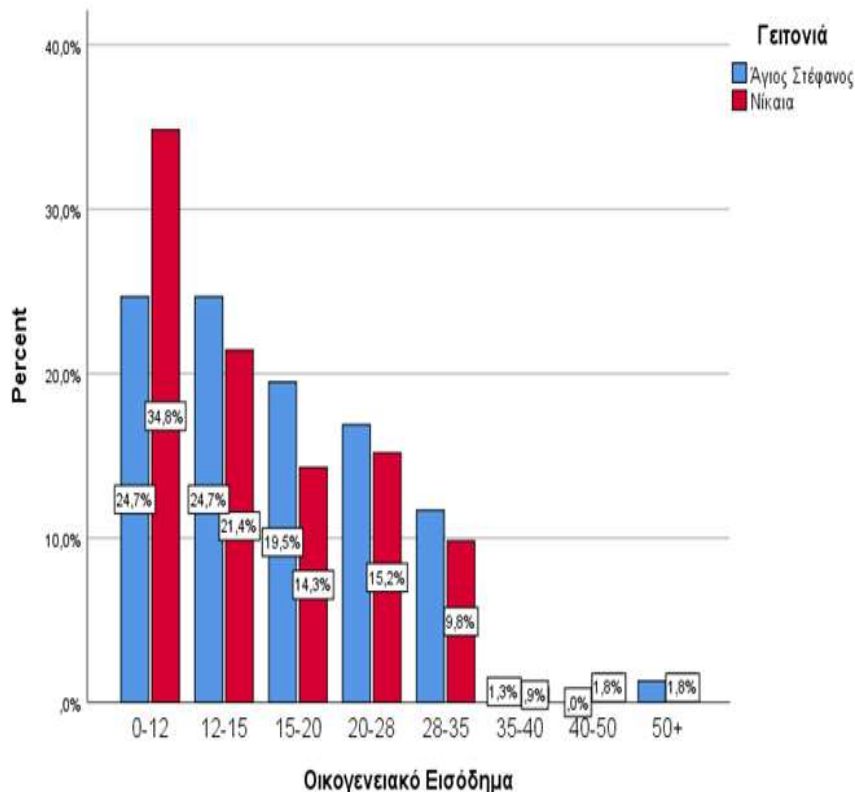
Τα ευρήματα από την απάντηση των συμμετεχόντων στην έρευνά μας για τη μεταβλητή «Γειτονία» σε συνδυασμό με τη «Μόρφωση Πατέρα» αποκαλύπτουν ότι υπάρχει σχέση-στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ των κατηγορικών μεταβλητών Γειτονία-Μόρφωση Πατέρα ($\chi^2 (5) = 15,635$, $p = 0,002 < 0,05$). Από την ανάγνωση του περιεχομένου του γραφήματος προκύπτει ότι οι ερωτώμενοι από τον Δήμο Αγ. Στεφάνου που έχουν πανεπιστημιακή εκπαίδευση ή είναι κάτοχοι διδακτορικού ή μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών είναι 50,6% και οι ερωτηθέντες με την αντίστοιχη μόρφωση από τον Δήμο Νίκαιας είναι 33,8% (Γράφημα 4).

Γράφημα 4: Συσχέτιση «Γειτονιάς» και «Μόρφωσης Πατέρα».

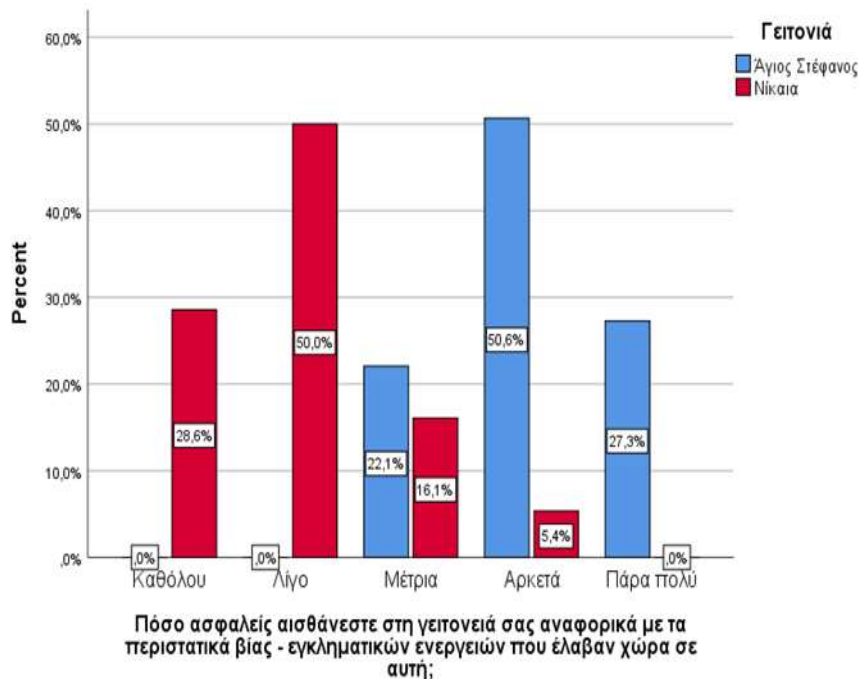
Τα ευρήματα από την απάντηση των συμμετεχόντων στην έρευνά μας για τη μεταβλητή «Γειτονία» σε συνδυασμό με το «Οικογενειακό Εισόδημα» αποκαλύπτουν ότι υπάρχει σχέση-στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ των κατηγορικών μεταβλητών Γειτονία-Οικογενειακό Εισόδημα ($\chi^2 (5) = 15,938$, $p=0,004 < 0,05$). Από την ανάγνωση του περιεχομένου του γραφήματος προκύπτει ότι στα χαμηλά εισοδήματα (μέχρι 12.000 €) υπερέρχουν σε ποσοστό οι κάτοικοι της Νίκαιας σε σχέση με τους κατοίκους του Αγίου Στεφάνου (34,8% έναντι 24,7%). Αντίθετα στα υψηλότερα εισοδήματα (άνω των 12.000 €) υπερέρχουν οι κάτοικοι του Αγίου Στεφάνου (Γράφημα 5).

Γράφημα 5: Συσχέτιση «Γειτονιάς» και «Οικογενειακό Εισόδημα»

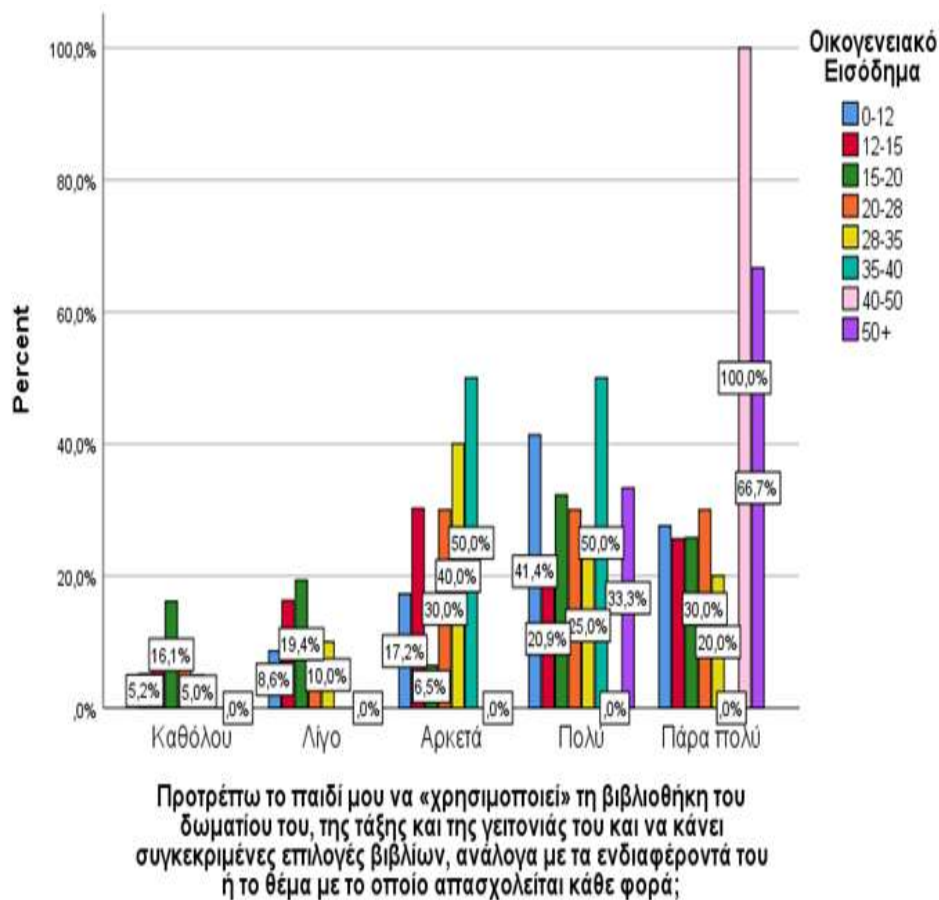
Επίσης, τα ευρήματα από την απάντηση των συμμετεχόντων στην έρευνά μας στη μεταβλητή «Γειτονία» σε συνδυασμό με τις απόψεις των γονέων της έρευνας σε σχέση με το «πόσο ασφαλής πιστεύουν ότι είναι η γειτονιά τους αναφορικά με περιστατικά εγκληματικών ενεργειών-βίας που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή τους» αποκαλύπτουν ότι υπάρχει σχέση στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ των κατηγορικών μεταβλητών ($\chi^2 (4) = 131,248$, $p=0,000 < 0,05$). Από την ανάγνωση του περιεχομένου του προκύπτει ότι οι ερωτώμενοι από τη Νίκαια που αισθάνονται από «αρκετά έως πάρα πολύ» ασφαλείς στη γειτονιά τους ανέρχεται μόλις στο 5,4% σε αντίθεση με τον Άγιο Στέφανο που το ποσοστό ανέρχεται στο 77,9% (Γράφημα 6).

Γράφημα 6: Συσχέτιση «Γειτονιάς» με απόψεις των γονέων της έρευνας αναφορικά με «το πόσο ασφαλής πιστεύουν ότι είναι η γειτονιά τους σε σχέση με περιστατικά εγκληματικών ενεργειών-βίας που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή τους».

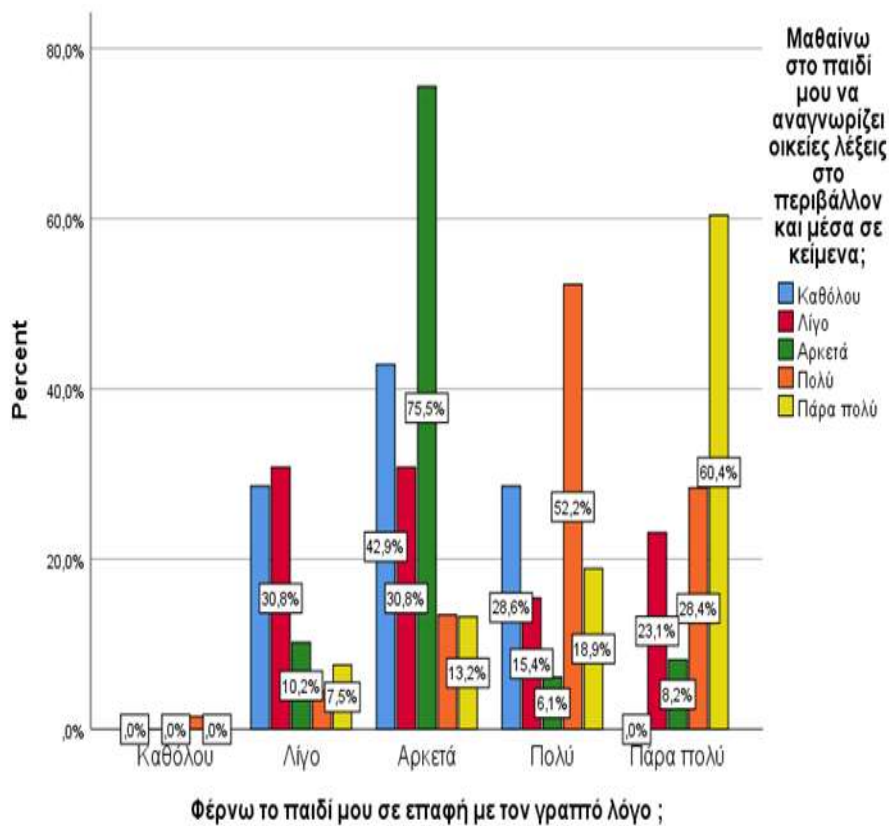
Όσον αφορά, τα ευρήματα από την απάντηση των συμμετεχόντων στην έρευνά μας στη μεταβλητή «Οικογενειακό εισόδημα» σε συνδυασμό με τις απόψεις των γονέων της έρευνας αναφορικά με το αν προτρέπουν το παιδί τους να «χρησιμοποιεί» τη βιβλιοθήκη του δωματίου του, της τάξης και της γειτονιάς του, επίσης αναλύονται στο Γράφημα 7. Παρατηρούμε ότι υπάρχει σχέση στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ των κατηγορικών μεταβλητών ($\chi^2 (28) = 38,432, p=0,000 < 0,05$). Από την ανάγνωση του περιεχομένου του προκύπτει ότι οι ερωτώμενοι με χαμηλό οικογενειακό εισόδημα έως 12.000 και 15.000 ευρώ, προτρέπουν πάρα πολύ το παιδί τους να «χρησιμοποιεί» τη βιβλιοθήκη του δωματίου του, της τάξης και της γειτονιάς του και ανέρχεται σε ποσοστό 41,4% και 32,2% σε αντίθεση με ερωτώμενους που δηλώνουν εισοδήματα 40.000-50.000 ευρώ και πάνω από 50.000, όπου το ποσοστό ανέρχεται στο 100% και 66,7%, αντίστοιχα.

Γράφημα 7: Συσχέτιση «Οικογενειακό εισόδημα» και «Προτρέπω το παιδί μου να χρησιμοποιεί τη βιβλιοθήκη του δωματίου του, της τάξης και της γειτονιάς»

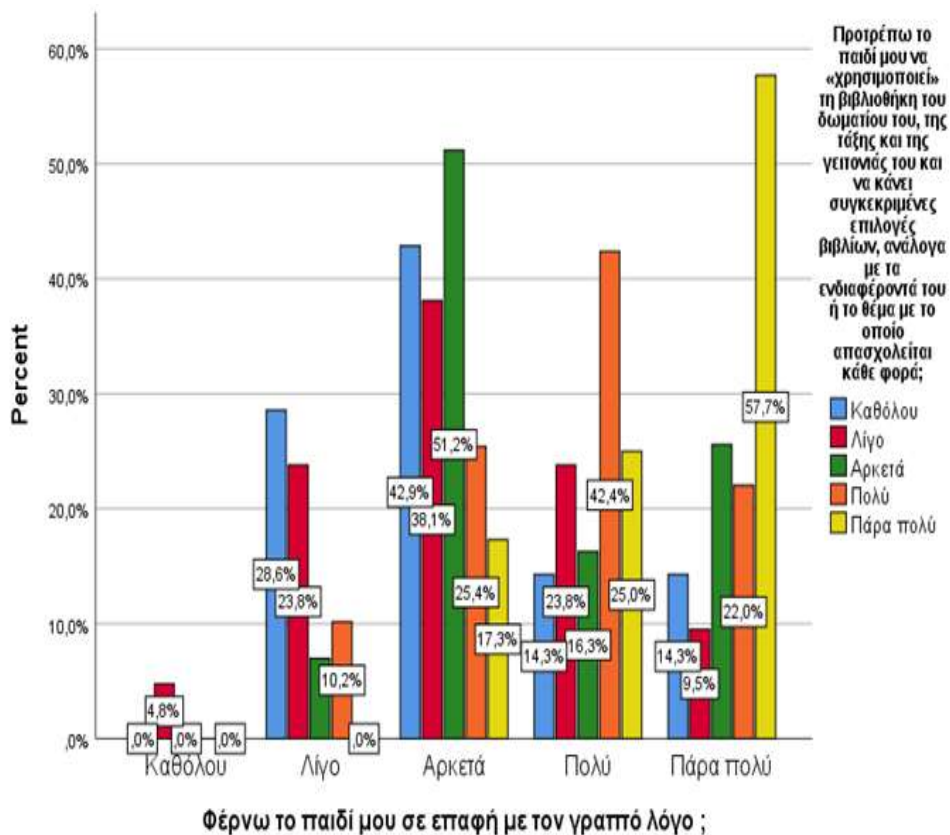
Τα ευρήματα από την απάντηση των συμμετεχόντων στην έρευνά μας στην ερώτηση «Φέρνω το παιδί μου σε επαφή με τον γραπτό λόγο» σε συνδυασμό με την Ερώτηση «Μαθαίνω στο παιδί μου να αναγνωρίζει οικείες λέξεις στο περιβάλλον και μέσα σε κείμενα» παρουσιάζονται στον Γράφημα 8. Παρατηρούμε ότι υπάρχει σχέση-στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ των κατηγορικών μεταβλητών ($\chi^2(16) = 106,347, p = 0,000 < 0,05$). Από την ανάγνωση του περιεχομένου του προκύπτει ότι όσο περισσότερο οι γονείς φέρνουν το παιδί τους σε επαφή με τον γραπτό λόγο τόσο επενδύουν στο να μάθουν στο παιδί τους να αναγνωρίζει οικείες λέξεις στο περιβάλλον και μέσα σε κείμενα.

Γράφημα 8: Συσχέτιση «Φέρνω το παιδί μου σε επαφή με τον γραπτό λόγο» και «Μαθαίνω στο παιδί μου να αναγνωρίζει οικείες λέξεις στο περιβάλλον και μέσα σε κείμενα»

Όμοια τα ευρήματα από την απάντηση των συμμετεχόντων στην έρευνά μας στην ερώτηση «Φέρνω το παιδί μου σε επαφή με τον γραπτό λόγο» σε συνδυασμό με την Ερώτηση «Προτρέπω το παιδί μου να «χρησιμοποιεί» τη βιβλιοθήκη του δωματίου του, της τάξης και της γειτονιάς του και να κάνει συγκεκριμένες επιλογές βιβλίων, ανάλογα με τα ενδιαφέροντά του ή το θέμα με το οποίο απασχολείται κάθε φορά;» παρουσιάζονται στο Γράφημα 9. Παρατηρούμε ότι υπάρχει σχέση-στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ των κατηγορικών μεταβλητών ($\chi^2 (16) = 59,456, p=0,000 < 0,05$). Από την ανάγνωση του περιεχομένου του γραφήματος προκύπτει ότι όσο περισσότερο οι γονείς φέρνουν το παιδί τους σε επαφή με τον γραπτό λόγο τόσο προτρέπουν το παιδί τους να «χρησιμοποιεί» τη βιβλιοθήκη του δωματίου του, της τάξης και της γειτονιάς του και να κάνει συγκεκριμένες επιλογές βιβλίων, ανάλογα με τα ενδιαφέροντά του ή το θέμα με το οποίο απασχολείται κάθε φορά.

Γράφημα 9: Συσχέτιση «Φέρνω το παιδί μου σε επαφή με τον γραπτό λόγο» «Προτρέπω το παιδί μου να «χρησιμοποιεί» τη βιβλιοθήκη του δωματίου του, της τάξης και της γειτονιάς του και να κάνει συγκεκριμένες επιλογές βιβλίων, ανάλογα με τα ενδιαφέροντά του ή το θέμα με το οποίο απασχολείται κάθε φορά;

Συμπεράσματα –Προτάσεις

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ο βασικός στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνηθεί τις θέσεις των γονέων όσον αφορά στην καλλιέργεια της γλώσσας και τις σκέψεις του μικρού παιδιού και αν αυτά επηρεάζονται ή όχι, από τα επιμέρους χαρακτηριστικά της εκάστοτε γειτονιάς όπως: το χαμηλό οικογενειακό εισόδημα, το μορφωτικό επίπεδο των γονέων, η ύπαρξη εξωτερικού χώρου (αυλή) στις κατοικίες, οι απόψεις των γονέων αναφορικά με το πόσο ασφαλείς αισθάνονται στη γειτονιά τους, ώστε μέσα από τα αποτελέσματα αυτά που θα προκύπταν να κατατεθούν κάποιες προτάσεις για περαιτέρω προβληματισμό στον συγκεκριμένο τομέα.

Ε.Ε1. Ποια είναι τα βασικά κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά του δείγματος (γονέων μικρών παιδιών) και της γειτονιάς που διαμένουν και πώς συσχετίζονται μεταξύ τους;

Αρχικά, με βάση τη στατιστική καταγραφή συγκεκριμένων ατομικών χαρακτηριστικών των ερωτηθέντων γονέων αναφορικά με την οικογενειακή κατάσταση προκύπτει ότι ένα σημαντικό ποσοστό (19,6%) των γονέων των μικρών παιδιών είναι διαζευγμένοι ή βρίσκονται σε διάσταση. Το ερώτημα αυτό δεν καταδεικνύει μόνο ότι ο θεσμός της οικογένειας βρίσκεται σε κρίση, αλλά ότι επηρεάζει αρνητικά και την ψυχοσύνθεση των μικρών παιδιών. Εξάλλου, σε σχετική έρευνα αναφέρεται ότι το διαζύγιο των γονέων τόσο ως διαδικασία όσο και ως κατάληξη «συνιστά μία μείζονα αλλαγή στη ζωή του παιδιού που συνοδεύεται από

έντονο στρες» (Νίτσα, 2002:60). Το εύρημα αυτό σκιαγραφεί ένα από τα χαρακτηριστικά της γειτονιάς, τον οικογενειακό δεσμό και διαφαίνεται ότι δύο στους δέκα γονείς του δείγματος των υπό εξέταση γειτονιών είναι διαζευγμένοι.

Σε ό,τι αφορά στη μητρική γλώσσα των μαθητών, η έρευνα έδειξε ότι σχεδόν δύο στους δέκα γονείς είναι οικονομικοί μετανάστες, αφού δεν έχουν ως μητρική γλώσσα την Ελληνική. Η άποψή μας αυτή ενισχύεται και από το αποτέλεσμα της ερώτησης: «υπηκοότητα γονέων», σύμφωνα με το οποίο, το ίδιο περίπου ποσοστό των ερωτηθέντων γονέων δήλωσε ότι έχει κάποια «άλλη» υπηκοότητα εκτός της Ελληνικής.

Ως προς την εργασία της μητέρας, τα στοιχεία της έρευνας έδειξαν ότι ένα σημαντικό ποσοστό (39,9%) των μητέρων είναι άνεργες σε σχέση με το ποσοστό των ανέργων πατεράδων, το οποίο ανέρχεται μόλις στο 5,7%. Τα στοιχεία αυτά σχετίζονται με το ευρύτερα αποδεκτό γεγονός των αυξημένων απαιτήσεων και του πολλαπλού ρόλου που έχει μία μητέρα και το οποίο επηρεάζει πολύ τις γυναίκες στον τομέα της εύρεσης εργασίας, αυξάνοντας σημαντικά το ποσοστό της ανεργίας στις γυναίκες. Σχετική έρευνα αναφέρει ότι παράγοντες όπως αυτός της έλλειψης ελεύθερου χρόνου μίας μητέρας λόγω του πολλαπλού ρόλου της, περιορίζει σημαντικά το δικαίωμά της στην εργασία, με αποτέλεσμα την ψυχολογική της απομόνωση και απομάκρυνσή της από την οικογένεια (Chandola & Coleman, 1999:323).

Ως προς τη μόρφωση της μητέρας, τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων προέρχεται από τις δύο πρώτες βαθμίδες εκπαίδευσης, (υποχρεωτική εκπαίδευση-Λύκειο), παρόμοιο ποσοστό που συναντάμε και στην ερώτηση που αφορά στη μόρφωση του πατέρα.

Ως προς το οικογενειακό εισόδημα, το δείγμα της έρευνας έδειξε ότι ένα σημαντικό ποσοστό (31,7%) των ερωτηθέντων γονέων δήλωσε εισόδημα από 0 έως 12.000 ευρώ, στοιχείο που καταδεικνύει ότι ένα στα τρία νοικοκυριά του δείγματος της έρευνας ζει στα όρια της φτώχειας. Το αποτέλεσμα αυτό δεν προκαλεί έκπληξη αφού, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ (2017), ένα στα τρία νοικοκυριά στην Ελλάδα εντάσσεται στα «χαμηλά εισοδήματα».

Αναφορικά με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων γονέων σχετικά με το αν «στην κατοικία τους υπάρχει εξωτερικός χώρος (αυλή) ώστε να παρέχεται η δυνατότητα να δραστηριοποιείται το παιδί τους», παρατηρούμε ότι μόλις το 38,1% των οικογενειών του δείγματος διαμένει σε κατοικία που παρέχει «Αρκετά και Παρά πολύ» εξωτερικό αύλειο χώρο, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα να δραστηριοποιείται το παιδί τους. Παρόμοια αποτελέσματα συναντάμε και στην Ερώτηση «στη γειτονιά σας υπάρχουν εύκολα προσβάσιμοι χώροι με σκοπό να παρέχεται η δυνατότητα παιχνιδιού, αναψυχής, άθλησης στο παιδί σας;», όπου επίσης λιγότεροι από τρεις στους δέκα απάντησαν από «Αρκετά έως Παρά πολύ», κάνοντας σαφές ότι στη γειτονιά τους υπάρχουν εύκολα προσβάσιμοι χώροι με σκοπό να παρέχεται η δυνατότητα παιχνιδιού, αναψυχής και άθλησης στο παιδί τους. Τα ευρήματα αυτά δεν προκαλούν έκπληξη αφού σε σχετική έρευνα (Κώτσιος, 2009), αναφέρεται ότι: οι ευαίσθητοποιημένες γειτονιές που διαθέτουν ποιοτικά προγράμματα υπαίθριων δραστηριοτήτων αναψυχής, αγωγής υπαίθρου, ανάπτυξης ανθρωπίνων δεξιοτήτων και θεραπευτικής αναψυχής, παρέχουν πληθώρα ερεθισμάτων, τα οποία βελτιώνουν την αυτοεκτίμηση, την πρωτοβουλία και ακαδημαϊκή επίδοση των μικρών παιδιών.

Εξετάζοντας τις απαντήσεις των γονέων στην ερώτηση σχετικά με το πόσο ασφαλής πιστεύουν ότι είναι η γειτονιά τους αναφορικά με τα περιστατικά εγκληματικών ενεργειών-βίας που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή τους, επίσης περίπου τρεις στους δέκα απάντησαν

ότι αισθάνονται «Αρκετά και Παρά πολύ» ασφαλείς στην περιοχή τους. Το ερώτημα αυτό συσχετίζοντάς το με την περιοχή-τη γειτονιά του δείγματος, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον αφού παρατηρούμε ότι ένα μικρό ποσοστό των ερωτώμενων από τη Νίκαια αισθάνονται από «αρκετά έως πάρα πολύ» ασφαλείς στη γειτονιά τους σε αντίθεση με τον Άγιο Στέφανο που το καθολικό δείγμα της περιοχής αισθάνεται «αρκετά και πάρα πολύ» ασφαλείς στη γειτονιά τους.

Το να ζει κανείς σε μη προνομιούχες γειτονιές, όπου ένα μεγάλο ποσοστό των κατοίκων βιώνει τις συνθήκες φτώχειας ή είναι λιγότερο μορφωμένο, έχει συνδεθεί με την ανάπτυξη των παιδιών, πέρα από άλλους οικογενειακούς μειονεκτικούς δείκτες (Dupere et al., 2010; Leventhal & Brooks-Gunn, 2000). Επίσης, άλλες έρευνες έδειξαν ότι τα παιδιά που κατοικούν σε περιοχές όπου επικρατούν μη ιδανικές κοινωνικές συνθήκες, όπως: εγκληματικότητα, έκθεση των παιδιών στη βία, εκμετάλλευση των παιδιών, οικογενειακή βία και χαμηλό βιοτικό επίπεδο (φτωχογειτονιά), σημειώνουν χαμηλό επίπεδο ποιότητας των μαθησιακών εμπειριών τους, αρχικά μέσα στην οικογένεια και στη συνέχεια στη γειτονιά, η οποία μέσα από τους διάφορους θεσμούς της, εξυπηρετεί αυτά τα παιδιά (Κώτη & Γουργιώτου, 2020; 2022; Kohen et al., 2008). Φυσική κατάληξη των επιδράσεων των αρνητικών χαρακτηριστικών μιας γειτονιάς είναι η μείωση γενικά του προσφερόμενου επιπέδου φροντίδας των παιδιών από το κάθε πλαίσιο που το περιβάλλει καθώς και η αποξένωση, απομόνωση αλλά ακόμα και το ενδεχόμενο της περιθωριοποίησης των παιδιών, μέσα στην ίδια τη γειτονιά τους (Kohen, 2008). Ακόλουθα, μία ακόμα έρευνα (Fedor et al., 2010), διαπίστωσε ότι τα προβλήματα συμπεριφοράς των μικρών παιδιών ήταν πιο λίγα στις γειτονιές με λιγότερα περιστατικά βίας.

Κάποιες έρευνες που πραγματοποιήθηκαν στις ΗΠΑ στη δεκαετία του '80, εξέφρασαν τις ανησυχίες τους για μια αυξανόμενη τάξη ανθρώπων που ζουν στα λεγόμενα «γκέτο», εξαιτίας παρόμοιων συνθηκών σε μια γειτονιά. Πιο συγκεκριμένα ο Wilson (1987), αναφέρει ότι οι φτωχές γειτονιές θεωρούνταν ως μειονέκτημα για τους κατοίκους τους, απομονώνοντάς τους από ενδεχόμενες ευκαιρίες για την περαιτέρω εξέλιξή τους. Αυτή η τοποθέτηση τονίζει ότι οι γειτονιές μπορεί να υποδηλώνουν ανισότητες, βάση των θέσεων στη διανομή των κοινωνικών και περιβαλλοντικών κινδύνων και των ευκαιριών για την αναπτυξιακή υγεία των κατοίκων τους. Τέλος, σύμφωνα με άλλους ερευνητές, το επίπεδο ποιότητας της γειτονιάς επηρεάζει άμεσα και καθοριστικά την αντίληψη του παιδιού για τον εαυτό του και τους άλλους, το ενδιαφέρον του για μάθηση και διερεύνηση, το αίσθημα του «ανήκειν» και το ενδιαφέρον του για συμμετοχή στο κοινωνικό γίνεσθαι (Edwards, 2005; Edwards, & Bromfield, 2009 στο Koti & Gourgiotou, 2022).

Από την παράθεση των παραπάνω δεδομένων, γίνεται κατανοητό ότι υπάρχει, σε μεγάλο βαθμό, ταύτιση των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας για συγκεκριμένα ζητήματα με αυτά της διεθνής επιστημονικής κοινότητας, τα οποία επισημαίνουν ότι οι υποβαθμισμένες συνθήκες της τοπικής κοινότητας-γειτονιάς, σχετίζονται με το ποσοστό της εγκληματικότητας, την εκμετάλλευση των παιδιών, την καταγεγραμμένη οικογενειακή βία και γενικότερα με το χαμηλό μαθησιακό επίπεδο των παιδιών που ζουν σε φτωχογειτονιές (Dupere et al., 2010; Kohen et al., 2008; Minh et al., 2017). Σύμφωνα λοιπόν, με τα πορίσματα των παραπάνω ερευνητών, αλλά και με αυτά ακόμα περισσότερων ερευνών (Brownell et al., 2016; Κώτη & Γουργιώτου, 2020), γίνεται ξεκάθαρο στην επιστημονική κοινότητα ότι τα κοινωνικά, οικονομικά, πολιτιστικά χαρακτηριστικά των γειτονιών καθορίζουν σημαντικά και μάλιστα μερικές φορές καθολικά, τα θεμέλια για την ανάπτυξη των πολύ μικρότερων σε ηλικία παιδιών που διαμένουν σε αυτή. Επίσης, τονίζεται ότι τα χαρακτηριστικά της κάθε

γειτονιάς, σε πολλές περιπτώσεις μπορούν να υποδηλώνουν ανισότητες στη διανομή των κοινωνικών και περιβαλλοντικών κινδύνων και των ευκαιριών για την αναπτυξιακή υγεία και ευεξία των κατοίκων.

Ε.Ε2. Επιδρά η συμπεριφορά και στάση των γονέων της οικογένειας στην καλλιέργεια της γλώσσας του μικρού παιδιού;

Αναλύοντας τη θετική συνεισφορά της συμπεριφοράς και στάσης των γονέων της οικογένειας όσον αφορά στην καλλιέργεια της γλώσσας του μικρού παιδιού (βλ. πίνακα 4), παρατηρούμε ότι υπάρχει μια προσπάθεια από τους γονείς αφενός να φέρνουν το παιδί τους σε επαφή με τον γραπτό λόγο και αφετέρου να βοηθούν το παιδί τους να συνειδητοποιήσει ότι ο γραπτός λόγος μεταφέρει μηνύματα. Επίσης, οι γονείς των παιδιών προσχολικής ηλικίας του δείγματός μας, φαίνεται ότι μεριμνούν ώστε το παιδί τους να υιοθετεί βασικές συμβάσεις ανάγνωσης του αλφαριθμητικού συστήματος γραφής και να αποκτούν μια σχετική ευχέρεια ώστε να αναγνωρίζει οικείες λέξεις στο περιβάλλον και μέσα σε κείμενα. Παρατηρούμε ότι οι γονείς που συμμετείχαν στη συγκεκριμένη έρευνα, προσπαθούν να προτρέπουν το παιδί τους να «χρησιμοποιεί» τη βιβλιοθήκη του δωματίου του, της τάξης και της γειτονιάς του και ενισχύουν την προσπάθεια του παιδιού τους για κατανόηση της σχέσης προφορικού-γραπτού λόγου. Τα αποτελέσματα αυτά που προκύπτουν από τις απαντήσεις των γονέων του δείγματος σχετικά με την καλλιέργεια της γλώσσας και της σκέψης του μικρού παιδιού, καταδεικνύουν την καθοριστική σημασία της γραφής και του προφορικού λόγου για την ανάπτυξη του μικρού παιδιού. Από την παράθεση των παραπάνω δεδομένων, γίνεται κατανοητό ότι υπάρχει ταύτιση απόψεων της πλειονότητας των υποκειμένων της έρευνας με την επιστημονική κοινότητα η οποία αναφέρει ότι: η εξασφάλιση της κατάλληλης αγωγής και εκπαίδευσης των παιδιών προσχολικής ηλικίας, θεωρείται ολοένα και περισσότερο ως ένα σημαντικό πρώτο βήμα για τη μελλοντική εκπαιδευτική ανάπτυξη και ολόπλευρη εξέλιξή τους (Azzi–Lessing, 2009). Η ανάπτυξη των στοχευμένων γλωσσικών και γνωστικών δεξιοτήτων των μικρών παιδιών κρίνεται ως η πιο αποτελεσματική διαδικασία όσον αφορά στην απόκτηση νοητικών δεξιοτήτων των παιδιών (Fantuzzo, Gadsden, & McDermott, 2011; Lonigan et al., 2011). Επίσης, αναφέρεται ότι τα εκπαιδευτικά οφέλη των αλληλεπιδράσεων μεταξύ της γραφής και γλώσσας των παιδιών σχετίζονται θετικά με την ανάπτυξη των αυτορρυθμίσεων, καθώς και των γλωσσικών, γνωστικών και κοινωνικών δεξιοτήτων των μικρών παιδιών (Howes et al., 2008; Slot 2015).

Ε.Ε3. Επηρεάζουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της γειτονιάς την ανάπτυξη του προφορικού-γραπτού λόγου των μικρών παιδιών;

Όσον αφορά στα ευρήματα της συγκεκριμένης έρευνας, από τη συσχέτιση της γειτονιάς και τη μόρφωση του πατέρα, αυτά καταδεικνύουν ότι οι μισοί ερωτώμενοι από την περιοχή του Άγιου Στέφανου έχουν πανεπιστημιακή εκπαίδευση ή είναι κάτοχοι διδακτορικού ή μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών και τρεις στους δέκα ερωτηθέντες από την περιοχή της Νίκαιας έχουν την αντίστοιχη μόρφωση. Ωστόσο, αυτό έρχεται σε πλήρη ταύτιση με τα αποτελέσματα άλλων ερευνών, οι οποίες υποστηρίζουν μέσα από τα πορίσματά τους, ότι το μορφωτικό επίπεδο των γονέων είναι ένας ισχυρός προγνωστικός δείκτης των δεξιοτήτων γραμματισμού των παιδιών και της κοινωνικοσυναισθηματικής ανάπτυξής τους (Walker et al., 2011; Κώτη & Γουργιώτου, 2020). Η έρευνα των Baker και Stevenson (στο Winnicot, 1994), η οποία εξέτασε την επίδραση του παράγοντα «μορφωτικό επίπεδο της οικογένειας» στην ανάπτυξη του μικρού παιδιού, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οικογένειες με υψηλότερη μόρφωση δείχνουν θετικότερη στάση και συμπεριφορά απέναντι στην εκπαίδευση ως αξία

και συμμετέχουν περισσότερο στην εκπαιδευτική διαδικασία του παιδιού τους, σε σχέση με εκείνες με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο.

Παρόμοια συμπεράσματα προκύπτουν από την εξέταση της συσχέτισης του οικογενειακού εισοδήματος με την ερώτηση «Προτρέπω το παιδί μου να «χρησιμοποιεί» τη βιβλιοθήκη του δωματίου του, της τάξης και της γειτονιάς του». Όπως αναφέρεται σε σχετική έρευνα (Νημά, 2008:143), είναι γνωστό ότι οι οικογένειες των ανώτερων κοινωνικοοικονομικών στρωμάτων δημιουργούν καλύτερες προϋποθέσεις μάθησης για τα παιδιά τους, σε μεγαλύτερη συχνότητα και σταθερότητα, και το αντίθετο, δηλαδή, ότι τα παιδιά των χαμηλότερων κοινωνικοοικονομικών στρωμάτων έχουν συνήθως λιγότερες ευκαιρίες στην οικογένειά τους να δεχθούν τα απαραίτητα και κατάλληλα μορφωσιογόνα ερεθίσματα, τα οποία μάλιστα, θα διαρκούν. Άλλωστε, είναι γεγονός ότι οι γονείς υψηλού μορφωτικού επιπέδου δημιουργούν για το παιδί τους ένα περιβάλλον με πνευματικά και μορφωτικά ερεθίσματα που συμβάλλουν αποφασιστικά στην ανάπτυξη των νοητικών λειτουργιών του παιδιού (Koti & Gourgiotou, 2022). Το αποτέλεσμα αυτό έρχεται επίσης σε συμφωνία με τη διαπίστωση άλλων σχετικών ερευνών, οι οποίες μάλιστα ανάμεσα στους τρόπους ενίσχυσης των μικρών παιδιών στους συγκεκριμένους τομείς που προτείνουν, συμπεριλαμβάνουν την επίσκεψη των παιδιών, σε σταθερή βάση, σε κάποια βιβλιοθήκη της γειτονιάς του ή της ευρύτερης περιοχής που κατοικεί. Η συχνή επαφή των μικρών παιδιών με μια βιβλιοθήκη (του σπιτιού, σχολείου ή της γειτονιάς του), σε ένα δηλαδή, διαμορφωμένο περιβάλλον με πνευματικά-μορφωτικά ερεθίσματα μπορεί να προάγει τον λόγο, την έκφραση και κοινωνικοσυναισθηματική ευεξία του παιδιού προσχολικής ηλικίας (Καλατζή-Αζίζι & Μπεζεβέκης, 2000) καθώς και «...τη συναισθηματική υγεία και ισορροπία τους» (Γουργιώτου & Γκλιάου-Χριστοδούλου, 2016:35). Πιο συγκεκριμένα, οι Love et al. (2003), επισημαίνουν ότι η παροχή από τους γονείς, υψηλής ποιότητας προγραμμάτων γραφής και ανάγνωσης στα παιδιά προσχολικής ηλικίας, οδηγεί στα υψηλότερα γνωστικά, γλωσσικά και νοητικά αποτελέσματα αυτών. Η ύπαρξη ενός εγγράμματου κοινωνικού περιβάλλοντος, εμπλουτισμένο μαθησιακά, στα πρώτα βήματα της ζωής του μικρού παιδιού σε συνδυασμό με τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις που εκδηλώνονται εντός του πλαισίου αυτού, συνεισφέρουν στην ανάδυση του γραμματισμού στο παιδί (Μανωλίτσης, 2016) και στην ενίσχυση της κοινωνικοσυναισθηματικής του ευεξία (Buyse, Verschueren, & Doumen, 2011; Γουργιώτου & Γκλιάου-Χριστοδούλου, 2016; Κώτη, 2022).

Επίσης, μέσα από τις συσχετίσεις της ερώτησης «Φέρνω το παιδί μου σε επαφή με τον γραπτό λόγο» σε συνδυασμό με τις ερωτήσεις «Μαθαίνω στο παιδί μου να αναγνωρίζει οικείες λέξεις στο περιβάλλον και μέσα σε κείμενα» και «Προτρέπω το παιδί μου να «χρησιμοποιεί» τη βιβλιοθήκη του δωματίου του, της τάξης και της γειτονιάς του» αντίστοιχα διαφαίνεται η καθοριστική συμβολή του γραπτού και προφορικού λόγου στην ανάπτυξη γνωστικών δεξιοτήτων του μικρού παιδιού. Όπως ανέφεραν πολλοί μελετητές, ανάμεσά τους ο Piaget (1983) και Bandura (1973), διαμορφώνοντας μάλιστα ένα σχετικό θεωρητικό πλαίσιο, η διασφάλιση για κάθε μικρό παιδί ενός εγγράμματου κοινωνικού περιβάλλοντος επιδρά καθοριστικά στην ολόπλευρη ανάπτυξή του. Ένα γλωσσικά εμπλουτισμένο περιβάλλον του οικογενειακού περιβάλλοντος, υποστηρίζει τις γλωσσικές και επικοινωνιακές δεξιότητες των παιδιών και έχει επίσης συνέπειες για την κοινωνική και συμπεριφοριστική λειτουργία των παιδιών (Griffin & Morrison, 1997). Σε αντίθετη περίπτωση, οι περιορισμένοι συναισθηματικοί πόροι των γονέων, επηρεάζουν αρνητικά τις υπαρκτές δυσκολίες των παιδιών όσον αφορά στη γλωσσική ανάπτυξη, την ανάδυση του γραμματισμού και την κοινωνικοσυναισθηματική τους λειτουργία (Κώτη & Γουργιώτου,

2020; Κώτη, 2022; Mistry et al., 2010). Όπως υποστηρίζουν τα αποτελέσματα και συμπεράσματα σχετικών ερευνών (DeCaro & Worthman, 2011; Crosnoe & Cooper, 2010), θα πρέπει να ληφθούν υπόψη από όλους τους αρμόδιους φορείς, την πολιτεία, την εκπαίδευση και τους γονείς, οι συγκεκριμένες συνθήκες διαβίωσης κάθε παιδιού μέσα στις οποίες μεγαλώνει, τα ιδιαίτερα κοινωνικοοικονομικά κριτήρια (Status) της οικογένειάς του και οι προσφερόμενες ευκαιρίες για μάθηση και εποικοδομητική αλληλεπίδραση που του εξασφαλίζονται από την οικογένεια, τη γειτονιά αλλά και το σχολικό του περιβάλλον.

Συμπερασματικά, λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας και αναγνωρίζοντας τον ρόλο και τη σημαντική συμβολή της κατάλληλης καλλιέργειας της γλώσσας και της σκέψης του μικρού παιδιού στην πνευματική ανάπτυξή του, γίνεται ξεκάθαρο ότι αποτελεί πρόκληση αλλά και ζητούμενο η ενίσχυση των γονέων, ιδιαίτερα αυτών με χαμηλό κοινωνικό και μορφωτικό επίπεδο από κρατικούς και δημόσιους φορείς, ώστε να είναι σε θέση οι ίδιοι να στηρίζουν στους αντίστοιχους τομείς τα παιδιά τους και να μεριμνούν σταθερά για την ολόπλευρη ανάπτυξή τους. Επίσης, επιτακτική ανάγκη αποτελεί και η διασφάλιση της ενισχυτικής αγωγής και εκπαίδευσης, κυρίως για εκείνα τα μικρά παιδιά που προέρχονται από οικογένειες με συγκεκριμένα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά, τα οποία πιθανόν να αποτελούν εμπόδιο στη βέλτιστη γνωστική και κοινωνικοσυναισθηματική τους ανάπτυξη. Η ενισχυτική εκπαίδευση από την προσχολική κιάλας βαθμίδα, μπορεί να λειτουργήσει αντισταθμιστικά και να συμβάλλει στην κάλυψη υπαρχουσών αδυναμιών τους, προλαμβάνοντας τις άμεσες ή έμμεσες, βραχυπρόθεσμες ή μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στα αναπτυξιακά αποτελέσματα των παιδιών.

Τέλος, η διεύρυνση του ωραρίου των δημόσιων κέντρων παροχής ημερήσιας αγωγής και φροντίδας στην προσχολική ηλικία και των νηπιαγωγείων καθώς και η καθιέρωση και ενίσχυση του θεσμού των κέντρων δημιουργικής απασχόλησης των μικρών παιδιών (ΚΔΑΠ) σε όλες τις περιφέρειες και τους δήμους της χώρας μας, θα μπορούσε να εξασφαλίσει τον απαραίτητο ελεύθερο χρόνο σε γονείς που επιθυμούν αφενός να καλύψουν τα κενά τους στην εκπαίδευση και αφετέρου να ενισχύσουν την ακαδημαϊκή τους εξέλιξη, εξασφαλίζοντας στη συνέχεια οι ίδιοι πλέον, τις καλύτερες κοινωνικομορφωτικές συνθήκες και ευκαιρίες στα ίδια τους τα παιδιά.

Αναφορές

- Azzi-Lessing, L. (2009). Quality support infrastructure in early childhood: Still (mostly) missing. *Early Childhood Research and Practice*, 11(1).
- Bronfenbrenner, U. (1992). Ecological systems theory. In R. Vasta (Ed.), *Six theories of child development: Revised formulation and current issues* (pp. 187-248). Jessika Kingsley.
- Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development. In M. Gauvain & M. Cole (Eds.), *Readings on the development of children* (2nd ed., pp. 37-43). Freeman.
- Brownell, M.D., Ekuma, O., Nickel, N.C., Chartier, M., Koseva, I., Santos, R.G. (2016). A population-based analysis of factors that predict early language and cognitive development. *Early Child. Res. Q.* 35, 6–18.
- Browning, C., and Cagney, K. (2002). Collective efficacy and health: Neighborhood social capital and self-rated physical functioning in an urban setting. *Journal of Health and Social Behaviors*, 43(4), 383–399.
- Buyse, E., Verschueren, K., & Doumen, S. (2011). Preschoolers' attachment to mother and risk for adjustment problems in kindergarten: Can teachers make a difference? *Social Development*, 20(1), 33-50.

- Callender, K. A., Olson, S. L., Choe, D. E., & Sameroff, A. J. (2011). The effects of parental depressive symptoms, appraisals, and physical punishment on later child externalizing behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 1,13.
- Chandola, T., Coleman, D. A., & Hiorns R. W. (1999). Recent European Fertility Patterns: Fit-ting curves to distorted distributions. *Population Studies*, 53(3), 317-330.
- Crosnoe, R., Leventhal, T., Wirth, R., Pierce, K. M., & Pianta, R. C. (2010). Family socioeconomic status and consistent environmental stimulation in early childhood. *Child Development*, 81(3), 972-987.
- DeCaro, JA., Worthman, CM. (2011). Changing family routines at kindergarten entry predict biomarkers of parental stress. *International Journal of Behavioral Development* 35(5), 441-448.
- Dockett, S., & Perry, B. (2014). Research to policy: Transition to school position statement. In B. Perry, S. Dockett, & A. Petriwskyj (Eds.), *Transitions to school - International research, policy and practice* (pp. 277-294). (International perspectives on early childhood education and development; Vol. 9). Springer-Verlag London Ltd.
- Duncan, G. J., & Brooks-Gunn, J. (2000). Family poverty, welfare reform, and child development. *Child Development*, 71(1), 188-196.
- Dupere, V., Leventhal, T., Crosnoe, R., & Dion, E. (2010). Understanding the positive role of neighborhood socioeconomic advantage in achievement: The contribution of the home, childcare, and school environments. *Developmental Psychology*, 46(5), 1227–
- Fantuzzo, J. W., Gadsden, V. L., & McDermott, P. A. (2011). An integrated curriculum to improve mathematics, language, and literacy for Head Start children. *American Educational Research Journal*, 48(3), 763-793.
- Fedor, M.C., Bender, S.L., Carlson, J.S., (2010). Examining risk and protective factors in head start populations located in high- and low-violence communities. *Infants Young- Child*. 23, 209–217.
- Galster, G.C., (2012). The Mechanism(s) of Neighborhood Effects: Theory, Evidence, and Policy Implications. In: Van ham, M., Manley, D., Bailey, N., Simpson, L. & Maclennan, D. (eds.) *Neighborhood Effects Research: New Perspectives*. Springer.
- Howes, C., Burchinal, M., Pianta, R., Bryant, D., Early, D., Clifford, R., & Barbarin, O. (2008). Ready to learn? Children's pre-academic achievement in pre-kindergarten 89. *Early Childhood Research Quarterly*, 23(1), 27-50.
- Klebanov, P. K., Brooks-Gunn, J., Chase-Lansdale, P. L., & Gordon, R. A. (1997). Are neighborhood effects on young children mediated by features of the home environment? In J. Brooks-Gunn, G. J. Duncan & J. L. Aber (Eds.), *Neighborhood poverty: Context and consequences for children*, 1,119-145. Russell Sage Foundation.
- Kohen, D. E., Leventhal, T., Dahinten, V.S., & McIntosh, C. N. (2008). Neighborhood disadvantage: Pathways of effects for young children. *Child Development*, 79(1), 156-169.
- Leventhal, T., & Brooks-Gunn, J. (2000). The neighborhoods they live in: The effects of neighborhood residence on child and adolescent. *Psychological Bulletin*, 126(2), 309.
- Lloyd, J. E. V., Li, L., & Hertzman, C. (2010). Early experiences matter: Lasting effect of concentrated disadvantage on children's language and cognitive outcomes. *Health & Place*, 16(2), 371-380.
- Lonigan CJ, Farver JM, Phillips BM, Clancy-Menchetti J. (2011). Promoting the development of preschool children's emergent literacy skills: A randomized evaluation of a literacy-focused curriculum and two professional development models. *Reading and Writing*. 24(3), 305–337.
- Minh, A., Muhajarine, N., Janus, M., Brownell, M., & Guhn, M. (2017). A review of neighborhood effects and early child development: How, where, and for whom, do neighborhoods matter? *Health & Place*, 46, 155-174.
- Mistry, R. S., Benner, A. D., Biesanz, J. C., Clark, S. L., & Howes, C. (2010). Family and social risk, and parental investments during the early childhood years as predictors of low-income children's school readiness outcomes. *Early Childhood Research Quarterly*, 25(4), 432-449.
- Petrogiannis, K. (2002). Greek day care centers' quality, caregivers' behavior and children's development. *International Journal of Early Years Education*, 10(2), 137–148.
- Petrogiannis, K. (2012). Early childhood care and education in Greece: some facts on research and policy. *International Journal of Early Childhood*, 42(2), 131-139.

- Piaget, J. (1983). Piaget's theory. In P. Mussen (Ed.), *Handbook of child psychology, 1*. Wiley.
- Shonkoff & Phillips. (2000). *From neurons to neighborhoods: The science of early child development*. National Academy Press
- Slot, P.L., Mulder, H., Verhagen, J., Leseman, P. (2017). Preschoolers' cognitive and emotion-al self-regulation in pretend play: Relations with executive functions and quality of play. *Infant and Child Development, 26*(6).
- Sylva, K., E. Melhuish, P. Sammons, I. Siraj, & B. Taggart. (2014). *Students Educational and Developmental Outcomes at Age 16: Effective Pre-School, Primary and Secondary Education (EPPSE 3–16) Project*. Institute of Education and Department for Education.
- Walker, S. P., Wachs, T. D., Grantham-McGregor, S., Black, M. M., Nelson, C. A., Huffman, S. L., & Richter, L. (2011). Inequality in early childhood: Risk and protective factors for early child development. *The Lancet, 378*(9799), 1325-1338.
- Γουργιώτου, Ε., & Κώτη, Κ. (2016). Οι επιδράσεις του οικογενειακού περιβάλλοντος, της γειτονιάς, των παιδικών σταθμών και νηπιαγωγείων στη σχολική ετοιμότητα των παιδιών. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού, 15*, 22-36.
- Καίσαρη, Β. (2005). *Το παιδί και το παιχνίδι στον αστικό χώρο*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.
- Κώτη, Κ. (2022). *Οι επιδράσεις του οικογενειακού περιβάλλοντος, της γειτονιάς και των παιδικών σταθμών στη σχολική ετοιμότητα των παιδιών*. Διδακτορική Διατριβή. Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Κώτη, Κ., & Γουργιώτου, Ε. (2020). Διερεύνηση συμπεριφοράς και στάσης γονέων στη σχολική ετοιμότητα των παιδιών στα νηπιαγωγεία: Πως επηρεάζονται από τον παράγοντα της φτώχειας. *Νέα Παιδεία, 174*, 81-95.
- Μανωλίτσης, Γ. (2016). Ο αναδυόμενος γραμματισμός στην προσχολική εκπαίδευση: Νέα ζητήματα και εκπαιδευτικές προτάσεις. *Προσχολική & Σχολική Εκπαίδευση, 4*(1), 3-34.
- Νίτσα, Ε. (2002). *Το παιδί και ο παιδαγωγικός ρόλος των γονέων μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον*. Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Ανακτήθηκε στις 20 Ιουνίου 2023, από <https://ir.lib.uth.gr/xmlui/bitstream/handle/11615/1019/P0001019.pdf?sequence=1>
- Πετρογιάννης, Κ. (2003). *Η μελέτη της ανθρώπινης ανάπτυξης: Η οικοσυστημική προσέγγιση*. Καστανιώτη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΓΟΝΕΙΣ

«Απόψεις Γονέων με Παιδιά Προσχολικής Ηλικίας Αναφορικά με τις Επιδράσεις των Χαρακτηριστικών της Γειτονιάς στη Γνωστική Περιοχή Ανάπτυξης: Παιδί και Γλώσσα»

Αγαπητοί γονείς,

Το ερωτηματολόγιο που έχετε στα χέρια σας αναφέρεται στον ρόλο που διαδραματίζει το οικογενειακό περιβάλλον, ως πρωταρχικό πλαίσιο ανάπτυξης του παιδιού. Αποτελεί μέρος έρευνας που εκπονείται από την παιδαγωγό προσχολικής ηλικίας, Κώτη Κατερίνα.

Ειδικότερα, με το παρόν ερωτηματολόγιο επιχειρείται η καταγραφή προσωπικών στοιχείων των γονέων καθώς και των χαρακτηριστικών της γειτονιάς που διαμένουν, π.χ. κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, καταγραφή παραμέτρων περιοχής (πρόσβαση σε χώρους πράσινου αναψυχής, ασφάλεια γειτονιάς και οι επιδράσεις τους στην καλλιέργεια της γλώσσας και της σκέψης των παιδιών.

Η συνεργασία σας θα συμβάλει ουσιαστικά στην επιτυχία της έρευνας, γι' αυτό σας καλούμε να μας βοηθήσετε συμπληρώνοντας το ερωτηματολόγιο που έχετε στα χέρια σας. Το

ερωτηματολόγιο είναι προσωπικό, ανώνυμο και προορίζεται αποκλειστικά για ερευνητική χρήση.

Σας παρακαλούμε να απαντήσετε με ειλικρίνεια σε όλες τις ερωτήσεις για κάθε μία από τις δηλώσεις που τις συνοδεύουν και **να μην αναγράψετε πουθενά το όνομα σας**. Αφού συμπληρώσετε το ερωτηματολόγιο, σας παρακαλούμε να το τοποθετήσετε στον φάκελο που εσωκλείεται και να το αφήσετε στο γραφείο των νηπιαγωγών, στο οποίο και θα συγκεντρωθούν όλα τα ερωτηματολόγια της σχολικής μονάδας.

Σας ευχαριστούμε για τη συνεργασία σας.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΓΟΝΕΙΣ

ΜΕΡΟΣ Ι

Προσωπικά στοιχεία

Κυκλώστε την απάντηση που δηλώνει τα προσωπικά σας στοιχεία.

Οικογενειακή κατάσταση:	Έγγαμος 1	Άγαμος 2	Διαζευγμένος 3	Χήρος 4	Σε διάσταση 5	Με σύμφωνο συμβίωσης 6		
Μητρική γλώσσα	☐ Ελληνική 1			☐ Άλλη 2				
Επάγγελμα μητέρας:	Δημόσιος Υπάλλ.1	Ιδιωτικός Υπάλλ.2	Εργάτης 3	Ελεύθερ. Επαγγ.4	Άνεργος 5			
Μόρφωση Μητέρας:	Υποχρ. Εκπαίδ.1	Λύκειο 2	ΤΕΙ-ΑΕΙ 3	Μεταπτυχ. Διδασκτορ.4	Δεύτερο πτυχίο 5			
Επάγγελμα πατέρα:	Δημόσιο Υπάλληλος. 1	Ιδιωτικός Υπάλληλος 2	Εργάτης 3	Ελεύθερος Επαγγελμ. 4	Άνεργος 5			
Μόρφωση Πατέρα:	Υποχρ. Εκπαίδ. 1	Λύκειο 2	ΤΕΙ-ΑΕΙ 3	Μεταπτυχ. Διδασκτορ 4	Δεύτερο πτυχίο 5			
Οικογενειακό Εισόδημα:	0-12.000 1	12.000-15.000 2	15.000-20.000 3	20.000-28.000 4	28.000-35.000 5	35.000-40.000 6	40.000-50.000 7	50.000+ 8
Υπηκοότητα:	Ελληνική 1			Αλλοδαπός 2				
Τηλ. Επικοινωνίας:								

ΜΕΡΟΣ II

Παρακάτω βρίσκεται μια σειρά από περιγραφές αρχικά της περιοχής (γειτονιάς) της οποίας διαμένουν οι οικογένειες αλλά και διάφορων μορφών συμπεριφοράς των γονέων που εκδηλώνονται απέναντι στα παιδιά προσχολικής ηλικίας και αφορούν την ευρύτερη σχέση ανάμεσα στο παιδί και τους ίδιους. Παρακαλώ για κάθε περιγραφή επιλέξτε τη συμπεριφορά που ταιριάζει καλύτερα στο δικό σας οικογενειακό πλαίσιο.

Καταγραφή παραμέτρων περιοχής (γειτονιάς) που διαμένετε.

Παρακαλώ, επιλέξτε τον βαθμό που ταιριάζει περισσότερο στην περιγραφή της περιοχής σας.

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πάρα πολύ
1	2	3	4	5

1. Στη κατοικία σας υπάρχει εξωτερικός χώρος (αυλή) ώστε να παρέχεται η δυνατότητα να δραστηριοποιείται το παιδί σας;	1	2	3	4	5
2. Στη γειτονιά σας υπάρχουν εύκολα προσβάσιμοι χώροι με σκοπό να παρέχεται η δυνατότητα παιχνιδιού, αναψυχής, άθλησης στο παιδί σας;	1	2	3	4	5
3. Πόσο ασφαλείς αισθάνεστε στη γειτονιά σας, αναφορικά με περιστατικά εγκληματικών ενεργειών που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή σας;	1	2	3	4	5

Συμπεριφορά και στάση γονέων όσον αφορά στην καλλιέργεια της γλώσσας και της σκέψης του παιδιού.

Παρακαλώ, επιλέξτε τον βαθμό που διαγράφει ακριβέστερα τη συμπεριφορά σας

Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
1	2	3	4	5

1. Φέρνω το παιδί μου σε επαφή με τον γραπτό λόγο;	1	2	3	4	5
2. Βοηθάω το παιδί μου να συνειδητοποιεί ότι ο γραπτός λόγος μεταφέρει μηνύματα και χρησιμοποιείται για διάφορους λόγους;	1	2	3	4	5
3. Φροντίζω το παιδί μου να υιοθετεί βασικές συμβάσεις ανάγνωσης του αλφαβητικού συστήματος γραφής (π.χ. ότι διαβάζουμε από τα αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω, ότι τα βιβλία διαβάζονται από την αρχή προς το τέλος κ.λ.π.);	1	2	3	4	5
4. Μεριμνώ ώστε το παιδί μου να μπορεί να διακρίνει σε ένα κείμενο που του διαβάζεται τους διαλόγους;	1	2	3	4	5
5. Μαθαίνω στο παιδί μου να αναγνωρίζει οικείες λέξεις στο περιβάλλον και μέσα σε κείμενα;	1	2	3	4	5
6. Προτρέπω το παιδί μου να «χρησιμοποιεί» τη βιβλιοθήκη του δωματίου του, της τάξης και της γειτονιάς του και να κάνει συγκεκριμένες επιλογές βιβλίων,	1	2	3	4	5

ανάλογα με τα ενδιαφέροντά του ή το θέμα με το οποίο απασχολείται κάθε φορά;					
7. Ενισχύω την προσπάθεια του παιδιού μου για κατανόηση της σχέσης προφορικού-γραφτού λόγου;	1	2	3	4	5
8. Μαθαίνω στο παιδί μου να παίρνει πληροφορίες από διάφορες πηγές όπως αφίσες, ταινίες, σήματα, έργα τέχνης, στις οποίες συνυπάρχουν γραπτός λόγος και εικόνα;	1	2	3	4	5
9. Διαβάζω ιστορίες, παραμύθια ή άλλα βιβλία στο παιδί μου;	1	2	3	4	5
10. Το βοηθάω να απομνημονεύσει μικρά κείμενα, εκφράσεις, κ.α.,	1	2	3	4	5
11. Φέρνω βιβλία στο παιδί μου και αγοράζω βιβλία με το παιδί μου γι' αυτό το ίδιο;	1	2	3	4	5
12. Δημιουργώ μια ήρεμη ατμόσφαιρα για διάβασμα;	1	2	3	4	5
13. Εξηγώ στο παιδί μου το γιατί πρέπει να γίνει κάτι έτσι ή αλλιώς, ώστε να συνδέει την αιτία με το αποτέλεσμα και να γίνει ικανό για συλλογισμούς;	1	2	3	4	5

Βεβαιωθείτε ότι δεν έχετε παραλείψει το τσεκάρισμα κάποιας ερώτησης.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΛΗ ΣΑΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ